

Tektonik Süreçler

Tektonik süreçler, **yer kabuğunu** şekillendiren iç kuvvet hareketlerini inceler. Levhalar **konveksiyon akımlarıyla** hareket eder.

1 Temel Kavramlar

- Tektonik: yer kabuğunu şekillendiren iç kuvvetler.
- Levha: manto üzerinde hareket eden kaya kütlesi.
- Konveksiyon akımı: levhaları hareket ettiren döngü.
- Fay: kırılma sonucu oluşan hareketli yarık.

2 Yerkürenin Katmanları

- Yer kabuğu: kıtasal sial, okyanusal sima.
- Manto: en büyük katman, yarı katı kayaç.
- Dış çekirdek: sıvı haldedir.
- İç çekirdek: yüksek basınçtan dolayı katıdır.

3 Levha Sınırları

- Yaklaşan sınır: kıvrım dağları oluşur.
- Uzaklaşan sınır: okyanus ortası sırt oluşur.
- Yanal sınır: fay hattı ve sık deprem oluşur.
- Her sınır türü farklı bir yer şekli üretir.

4 Türkiye'nin Tektonik Yapısı

- Avrasya, Afrika ve Arap levhaları etkileşir.
- Anadolu bloğu batıya doğru hareket eder.
- Kuzey Anadolu Fay Zonu yanal kaymayla oluşur.
- Bu nedenle Türkiye bir deprem ülkesidir.

5 Orojenez, Epirojenez ve Zamanlar

- Orojenez: kıvrılma-kırılmayla dağ oluşumu.
- Epirojenez: geniş alanların yavaş yükselip alçalması.
- Jeolojik zamanlar: ilkel, I., II., III.-IV. zaman.
- Pangea'nın parçalanması II. zamanda başlamıştır.

Levha Sınırı → Yer Şekli → Örnek

Sınır türü	Oluşan yer şekli	Dünya örneği	Türkiye bağlantısı
Kıtasal-kıtasal yaklaşma	Kıvrım dağları	Himalayalar	Alp-Himalaya kuşağı
Okyanusal-kıtasal yaklaşma	Çukur, volkanik dağ	And Dağları	-
Okyanusal-okyanusal yaklaşma	Çukur, ada yayı	Mariana Çukuru	-
Uzaklaşma	Okyanus ortası sırt	Orta Atlantik Sırtı	-
Yanal kayma	Doğrultu atımlı fay	San Andreas Fayı	Kuzey Anadolu Fay Zonu

ÇÖZÜMLÜ ÖRNEKLER

Tektonik Süreçler: adım adım 5 örnek

ÖRNEK 1 ÖRNEK 1

Okyanus ortasında, kenarlara doğru yaşı büyüyen kayaçlar ve sırt boyunca volkanizma gözleniyor.

- 1 En genç kayaç ortada, en yaşlı kenardadır.
- 2 Levhalar ortadan birbirinden uzaklaşıyor.
- 3 Magma yükselip yeni kabuk oluşturuyor.

Cevap: Uzaklaşan sınır; okyanus ortası sırt.

ÖRNEK 2 ÖRNEK 2

Okyanusal bir levha, kıtasal bir levhanın altına dalıyor.

- 1 Okyanusal levha daha yoğundur, altına dalar.
- 2 Kıyıda derin okyanus çukuru oluşur.
- 3 Kıta kenarında volkanik dağlar oluşur.

Cevap: Derin okyanus çukuru ve volkanik dağlar.

ÖRNEK 3 ÖRNEK 3

Türkiye'nin kuzeyindeki bir fay boyunca sık deprem yaşanıyor.

- 1 Anadolu bloğu levhalar arasında sıkışır.
- 2 Blok batıya doğru hareket eder.
- 3 Fay boyunca yanal kayma ve deprem oluşur.

Cevap: Kuzey Anadolu Fay Zonu'nda yanal kayma.

ÖRNEK 4 ÖRNEK 4

Güney Amerika ve Afrika kıyıları yapboz gibi uyuyor, aynı fosiller bulunuyor.

- 1 Kıyı şekilleri birbirine uyar.
- 2 İki kıtada aynı tür fosil görülür.
- 3 Bu bulgular bir ortak geçmişe işaret eder.

Cevap: Kıtaların kayması kuramı.

ÖRNEK 5 ÖRNEK 5

Geniş bir kara parçası milyonlarca yılda yavaşça yükseliyor, kıvrılma görülüyor.

- 1 Kıvrılma ve kırılma yok, yalnız yükselme var.
- 2 Hareket çok yavaş ve geniş alanı kapsıyor.

Cevap: Epirojenez.

MİNİ TEST

Tektonik Süreçler: 10 soruda kendini dene

Ad Soyad:

Tarih:

Doğru / Yanlış:

1. Yerkürenin hacimce en büyük katmanı hangisidir?

- A) Manto B) Yer kabuğu
C) Dış çekirdek D) İç çekirdek

2. İç çekirdek neden katı haldedir?

- A) Soğuk olduğu için
B) Sial içerdği için
C) Magmadan oluştuğu için
D) Basınç çok yüksek olduğu için

3. Okyanusal kabuğu oluşturan tabaka hangisidir?

- A) Sima B) Sial
C) Magma D) Çekirdek

4. Levhaları hareket ettiren akıma ne denir?

- A) Erozyon B) Konveksiyon akımı
C) Orojenez D) Epirojenez

5. İki kıtasal levhanın çarpışmasıyla ne oluşur?

- A) Okyanus ortası sırt B) Derin okyanus çukuru
C) Rift vadisi D) Kıvrım dağları

6. Okyanus ortası sırt hangi sınır türünde oluşur?

- A) Yaklaşan sınır B) Yanal sınır
C) Uzaklaşan sınır D) Hiçbirinde

7. San Andreas Fayı hangi sınır türüne örnektir?

- A) Yaklaşan sınır B) Uzaklaşan sınır
C) Yanal sınır D) Hiçbiri

8. Dağların kıvrılma-kırılmayla oluşmasına ne denir?

- A) Orojenez B) Epirojenez
C) Konveksiyon D) Rift

9. Kıtaların kayması kuramının kanıtı nedir?

- A) Yalnız sıcaklık farkı
B) Kıyı şekli ve fosil benzerliği
C) Yalnız deprem verisi
D) Yalnız volkan sayısı

10. Türkiye'nin deprem ülkesi olmasının temel nedeni nedir?

- A) Tek levha üzerinde olması
B) Okyanusa çok yakın olması
C) Üç levhanın etkileşim alanında olması
D) Manto bulunmaması

Cevap anahtarı

1. A · Manto, yerkürenin en büyük katmanıdır.
3. A · Sima, yoğun okyanusal kabuk tabakasıdır.
5. D · Kıtasal-kıtasal çarpışma kıvrım dağı oluşturur.
7. C · San Andreas Fayı, yanal (transform) bir sınırdır.
9. B · Kıyı şekli uyumu ve ortak fosiller kuramı destekler.

2. D · Yüksek basınç iç çekirdeği katı tutar.
4. B · Konveksiyon akımı levhaları yavaşça iter.
6. C · Uzaklaşan sınırdaki magma yükselip yeni kabuk oluşturur.
8. A · Orojenez, kıvrılma-kırılmayla dağ oluşturur.
10. C · Avrasya, Afrika ve Arap levhalarının etkileşimi depreme yol açar.

Konunun tam anlatımı ve daha fazla soru:

tahtaapp.com/blog/dersler/10-sinif-cografya-tektonik-surecler-konu-anlatimi